Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2026–2027

37 060 X **Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2026 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota)**

Nr. 2 **MEMORIE VAN TOELICHTING**

INHOUDSOPGAVE

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL 2

B. BEGROTINGSTOELICHTING 3

1 Leeswijzer 3

2 Het beleid 4
2.1 Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties 5
2.2 Beleidsartikelen 7
2.3 Niet-beleidsartikelen 15

3 Bijlage subsidieoverzicht 18

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Artikel 1
De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2026 wijzigingen aan te brengen in de departementale begrotingsstaat van het ministerie van Defensie (X).

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Defensie,

D. Yeşilgöz-Zegerius

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

De voorliggende tweede suppletoire begroting bevat de voorgestelde wijzigingen ten opzichte van de suppletoire begroting september 2026 van hoofdstuk X van de begroting van het Rijk.

In deze tweede suppletoire begroting van Defensie zijn de besluiten van het kabinet uit de Najaarsnota verwerkt. Deze suppletoire wet dient dan ook in samenhang te worden gezien met de Najaarsnota.

In paragraaf 2.1 worden de uitgaven- en ontvangstenmutaties toegelicht. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 en 2.3 per artikel een tabel weergegeven met daarin de budgettaire gevolgen van beleid en de uitgaven- en ontvangstenmutaties. Per artikel worden de mutaties groter dan of gelijk aan onderstaande staffelwaarde op het niveau van de financiële instrumenten (en eventueel artikelonderdeel) toegelicht.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

De toelichtingen op de uitgaven gelden ook voor de verplichtingen. Alleen indien sprake is van een groot verschil van de verplichtingenmutaties ten opzichte van de uitgavenmutaties wordt dit verschil apart toegelicht. Deze verschillen ontstaan bijvoorbeeld doordat verplichtingen zijn aangegaan die niet tot een uitgavenmutatie leiden of door regelingen waarvoor de verplichtingen dit jaar worden aangegaan terwijl de uitgaven pas volgend jaar (of in de jaren daarna) plaatsvinden.

2 Het beleid

2.1 Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties

Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2026 (2e suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)		
	Art.	2026
Vastgestelde begroting 2026		**21.415.229**
Stand suppletoire begroting september 2026		**23.335.562**
Belangrijkste suppletoire mutaties		*– 379.286*
1) Interdepartementale budgetoverhevelingen	1, 2, 5, 8, 9, 10, 12	– 37.827
2) Overboekingen met het Defensiematerieelbegrotingsfonds	2, 3, 4, 5, 7 ,8 ,9, 10, 12	– 74.900
3) Affinanciering miltaire pensioenen	10	– 268.858
4) Vrijgave onderrealisatie	12	– 16.500
5) Overige technische mutaties	2, 7, 9, 12	18.799
Stand 2e suppletoire begroting 2026		**22.956.276**

Toelichting overzicht belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties

Interdepartementale budgetoverhevelingen
Deze budgetoverhevelingen tussen ministeries vinden plaats wanneer de verantwoordelijkheid voor een taak, project of uitgave bij een ander ministerie komt te liggen, of wanneer een ander ministerie de uitvoering van bepaalde werkzaamheden op zich neemt. Het totaal aan overboekingen naar andere begrotingen betreft per saldo € 37,8 miljoen. Dit betreft onder andere een bijdrage van circa € 27,0 miljoen aan het ministerie van Justitie en Veiligheid, voor teruggave van middelen die bestemd zijn voor de Koninklijke Marechaussee en een vergoeding voor een deel van de gemaakte kosten voor specifieke operationele inzet van de politie. Verder bevat deze post een overheveling van 10,0 miljoen euro naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor de gezamenlijke bedrijfsvoering en huisvesting.

Overboekingen met het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF)
Er zijn diverse overboekingen gedaan tussen de Defensiebegroting en het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF). Er wordt netto € 74,9 miljoen overgeheveld naar het DMF, waaronder netto € 35,0 miljoen voor de dekking van een eerdere overheveling naar het ministerie van Justitie en Veiligheid vanuit het Defensiematerieelbegrotingsfonds voor een nieuw civiel-militair waarschuwingssysteem.

Bijstelling affinanciering militaire pensioenen
Eind 2026 zal Defensie de bestaande pensioenaanspraken van de begrotingsgefinancierde militaire pensioenen overhevelen naar het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). Hiervoor dient Defensie voor 31 december 2026 de netto contante waarde van de toekomstige begrotingsgefinancierde pensioenuitkeringen in één keer te betalen aan het ABP. Als gevolg van de nieuwe raming eind september 2026 wordt voorzien dat er € 268,9 miljoen minder vereist is voor de affinanciering van de militaire pensioenen. Hierdoor bedraagt de voorlopige affinancieringssom € 8,46 miljard.

Vrijgave onderrealisatie
Dit betreft € 16,5 miljoen aan middelen die met de suppletoire begroting september op artikel 12 van de Defensiebegroting zijn geplaatst, maar niet tot realisatie zijn gekomen. Het betreft Defensiebrede onderrealisatie op voornamelijk personele uitgaven.

Overige technische mutaties
Het totaal overige technische mutaties betreft € 18,8 miljoen, waaronder € 9,5 miljoen voor de tekorten op brandstofkosten naar aanleiding van de geopolitieke spanningen en de daarbij horende oplopende kosten voor brandstof. Ook betreft dit € 9 miljoen voor Defensie-brede problematiek. Deze uitgaven worden gedekt vanuit de technische ontvangsten op artikel 7 Commando Materieel en IT en artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando.

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2026 (2e suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)		
	Art.	2026
Vastgestelde begroting 2026		**279.149**
Stand suppletoire begroting september 2026		**436.549**
Belangrijkste suppletoire mutaties		*18.799*
1) Overige technische mutaties	2, 7, 8, 9, 10	18.799
Stand 2e suppletoire begroting 2026		**455.348**

Toelichting overzicht belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties

Overige technische mutaties
Het budget voor de ontvangsten is met € 18,8 miljoen toegenomen. Dit komt door hogere ontvangsten van € 9,5 miljoen op het artikel Commando Materieel en IT uit het internationale samenwerkingsverband EDIRPA. Tevens zijn er additionele ontvangsten van circa € 9 miljoen op het artikel Defensie Ondersteuningscommando.

2.2 Beleidsartikelen

Artikel 1 Inzet

Artikel 1 Inzet (bedragen x € 1.000)	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**3.408.648**	**2.568**	**3.411.216**
Uitgaven	**3.162.070**	**2.568**	**3.164.638**
Apparaatsuitgaven	**0**	**0**	**0**
Programmauitgaven	**3.162.070**	**2.568**	**3.164.638**
Opdrachten	*2.692.089*	*2.568*	*2.694.657*
Inzet t.b.v. hoofdtaak 1	65.303	35.697	101.000
Inzet t.b.v. hoofdtaak 2	2.620.322	– 32.264	2.588.058
Inzet t.b.v. hoofdtaak 3	3.197	0	3.197
Overige Inzet	3.267	– 865	2.402
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*469.981*	*0*	*469.981*
Inzet t.b.v. hoofdtaak 2	469.981	0	469.981
Ontvangsten	**279.775**	**0**	**279.775**

Voor 2026 is 89% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
De begrote verplichtingsruimte stijgt met € 2,6 miljoen. Deze stijging is voor € 8,6 miljoen het gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2026-2028 en de inwerkingtreding van de Regeling Militaire Inzet (RMI). Hier tegenover staat dat er € 8,0 miljoen is overgeheveld naar het ministerie van JenV voor interdepartementale inzet. Daarnaast hebben er diverse kleinere mutaties plaatsgevonden met een omvang van € 2,0 miljoen.

Binnen artikel 1 wordt er € 33,3 miljoen overgeheveld van het budget voor inzet binnen hoofdtaak 2 naar het budget voor inzet binnen hoofdtaak 1, zodat de begrote middelen in evenwicht worden gebracht met de voorziene uitgaven. Dit was eveneens het doel van de herschikking binnen beleidsartikel 1 die heeft plaatsgevonden in de Ontwerpbegroting 2027 en in de Suppletoire Begroting September 2026. De herschikking betekende concreet dat beleidsartikel 1 werd uitgebreid van drie naar vier uitgavencategorieën, waarbij een uitgavencategorie voor inzet binnen hoofdtaak 1 inzet is toegevoegd.

Deze herschikking is budgetneutraal en blijft dat ook voor het gehele beleidsartikel. Wel leidt de herschikking er toe dat er middelen van het Budget Internationale Veiligheid (BIV) worden overgeheveld naar de hoofdtaak 1 inzet. Dit is vooral het gevolg van verlenging van de Air Missile Defence Task Force (AMDTF) missie in Polen met een half jaar.

Toelichting op de uitgaven
De mutaties van de uitgaven zijn gelijk aan die van de verplichtingen.

Artikel 2 Koninklijke Marine

Artikel 2 Koninklijke Marine (bedragen x € 1.000)	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**1.247.214**	**44.064**	**1.291.278**
Uitgaven	**1.325.671**	**18.309**	**1.343.980**
Apparaatsuitgaven	**1.214.164**	**12.594**	**1.226.758**
Personele uitgaven	*1.181.744*	*8.543*	*1.190.287*
Eigen personeel	1.055.347	5.964	1.061.311
Externe inhuur	17.218	970	18.188
Overige personele exploitatie	67.231	2.423	69.654
Kustwacht NL	17.102	662	17.764
Kustwacht CARIB	24.846	– 1.476	23.370
Materiële uitgaven	*32.420*	*4.051*	*36.471*
Overige materiële exploitatie	28.668	5.056	33.724
Kustwacht NL	116	0	116
Kustwacht CARIB	3.636	– 1.005	2.631
Programmauitgaven	**111.507**	**5.715**	**117.222**
Opdrachten	*111.303*	*5.654*	*116.957*
Gereedstelling	29.827	5.799	35.626
Kustwacht NL	77.752	– 150	77.602
Kustwacht CARIB	3.724	5	3.729
(Schade)vergoeding	*204*	*61*	*265*
Schadevergoeding overig	204	61	265
Ontvangsten	**12.324**	**723**	**13.047**

Voor 2026 is 100% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
De verplichtingen van de Koninklijke Marine stijgen met € 44,1 miljoen. In 2026 wordt voor € 25,8 miljoen verplichtingen afgesloten voor latere jaren. Deze verplichtingen hebben betrekking op externe inhuur, operationele zaken ten behoeve van oefeningen, klein materieel en kennis-, technologieontwikkeling en innovatie (KT&I). Tenslotte is er ook een indexering van een contract verwerkt t.b.v. Luchtverkenningscapaciteit. De overige verplichtingen mutaties hangen samen met de kasmutaties.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget voor 2026 wordt verhoogd met € 18,3 miljoen.

Personele uitgaven
Het budget voor eigen personeel is per saldo verhoogd met € 6,0 miljoen. Deze verhoging wordt veroorzaakt door nieuwe arbeidsvoorwaarden (€ 32,8 miljoen). Het budget is verlaagd met € 11,3 miljoen ten gunste van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF) voor uitbestedingen van onderhoudswerkzaamheden als gevolg van personele tekorten binnen de instandhoudingsketen. Ook hebben er herschikkingen plaatsgevonden, die

tot een verlaging van de Personele uitgaven hebben geleid (€ 15,6 miljoen). Deze herschikkingen zijn bestemd voor externe inhuur, overige personele exploitatie, gereedstellingsactiviteiten en materiële uitgaven die bijdragen aan de operationele gereedheid.

Artikel 3 Koninklijke Landmacht

Artikel 3 Koninklijke Landmacht (bedragen x € 1.000)			
	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**2.203.357**	**127.180**	**2.330.537**
Uitgaven	**2.234.467**	**107.180**	**2.341.647**
Apparaatsuitgaven	**2.125.260**	**112.387**	**2.237.647**
Personele uitgaven	*2.090.573*	*107.322*	*2.197.895*
Eigen personeel	1.961.000	98.963	2.059.963
Externe inhuur	40.000	6.774	46.774
Overige personele exploitatie	89.573	1.585	91.158
Materiële uitgaven	*34.687*	*5.065*	*39.752*
Overige materiële exploitatie	34.687	5.065	39.752
Programmauitgaven	**109.207**	**– 5.207**	**104.000**
Opdrachten	*108.722*	*– 5.207*	*103.515*
Gereedstelling	108.722	– 5.207	103.515
(Schade)vergoeding	*485*	*0*	*485*
Schadevergoeding overig	485	0	485
Ontvangsten	**8.054**	**0**	**8.054**

Voor 2026 is 99% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget stijgt met € 127,2 miljoen. Hiervan hangt € 107,2 miljoen samen met de hieronder toegelichte kasuitgaven. De overige stijging van de verplichtingen betreft aangegane verplichtingen voor oefenterreinen en opleidingen (€ 20,0 miljoen).

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget stijgt met € 107,2 miljoen.

Personele uitgaven
Het budget voor eigen personeel stijgt met € 99,0 miljoen. Deze verhoging wordt met name veroorzaakt door de nieuwe arbeidsvoorwaarden (€ 63,7 miljoen). Tevens is het personeelsbestand van de Koninklijke Landmacht sneller gegroeid dan in het voorjaar werd voorzien. Hierdoor stijgen de uitgaven voor het eigen personeel (€ 20 miljoen).

Artikel 4 Koninklijke Luchtmacht

Artikel 4 Koninklijke Luchtmacht (bedragen x € 1.000)	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**1.047.904**	**92.249**	**1.140.153**
Uitgaven	**1.095.404**	**75.249**	**1.170.653**
Apparaatsuitgaven	**1.040.941**	**75.149**	**1.116.090**
Personele uitgaven	*997.882*	*72.371*	*1.070.253*
Eigen personeel	840.489	71.801	912.290
Externe inhuur	22.371	0	22.371
Overige personele exploitatie	135.022	570	135.592
Materiële uitgaven	*43.059*	*2.778*	*45.837*
Overige materiële exploitatie	43.059	2.778	45.837
Programmauitgaven	**54.463**	**100**	**54.563**
Opdrachten	*54.463*	*0*	*54.463*
Gereedstelling	54.463	0	54.463
(Schade)vergoeding	*0*	*100*	*100*
Schadevergoeding overig	0	100	100
Ontvangsten	**12.111**	**0**	**12.111**

Voor 2026 is 100% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget wordt per saldo met € 92,2 miljoen verhoogd. Het verplichtingenbudget van overige personele exploitatie is opgehoogd met € 17,6 miljoen voor (vlieger-)opleidingen vanwege het aangaan van meerjarige contracten. De overige verplichtingen mutaties hangen samen met de kasmutaties voornamelijk ten behoeve van Eigen Personeel.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget stijgt met € 75,2 miljoen.

Personele uitgaven
Het budget voor eigen personeel is gestegen met € 71,8 miljoen. Deze stijging is met name het gevolg van aanvullend budget voor arbeidsvoorwaarden (€ 27,9 miljoen). Daarnaast is aanvullend budget beschikbaar gesteld vanaf art. 12, omdat de Koninklijke Luchtmacht sneller groeit dat verwacht (€ 30 miljoen). De resterende verhoging hangt voornamelijk samen met het herbeleggen van personele capaciteit voor Multi-Role Tanker Transport vanuit DOSCO en uitbreiding van C4I-capacteiten op basis van Defensienota ’24.

Artikel 5 Koninklijke Marechaussee

Artikel 5 Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**894.868**	**20.577**	**915.445**
Uitgaven	**886.268**	**10.577**	**896.845**
Apparaatsuitgaven	**878.970**	**9.775**	**888.745**
Personele uitgaven	*851.199*	*17.546*	*868.745*
Eigen personeel	766.846	24.659	791.505
Externe inhuur	39.999	– 7.459	32.540
Overige personele exploitatie	44.354	346	44.700
Materiële uitgaven	*27.771*	*– 7.771*	*20.000*
Overige materiële exploitatie	27.771	– 7.771	20.000
Programmauitgaven	**7.298**	**802**	**8.100**
Opdrachten	*7.248*	*752*	*8.000*
Gereedstelling	7.248	752	8.000
(Schade)vergoeding	*50*	*50*	*100*
Schadevergoeding overig	50	50	100
Ontvangsten	**7.959**	**0**	**7.959**

Voor 2026 is 100% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichting
Het verplichtingenbudget van de Koninklijke Marechaussee is per saldo gestegen met € 20,6 miljoen. Dit hangt samen met de hieronder toegelichte uitgaven (€ 10,6 miljoen). Daarnaast vindt een fasering van budget plaats, omdat € 10 miljoen aan meerjarige verplichtingen nog in 2026 worden aangegaan voor overige personele exploitatie waaronder opleidingen.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget is per saldo met € 10,6 miljoen gestegen. De verklaring hiervoor is voornamelijk gelegen in de toevoegingen die zijn gedaan in het kader van het arbeidsvoorwaardenakkoord (€ 26,5 miljoen). Ook hebben er teruggaven plaatsgevonden aan andere departementen vanwege onderbesteding op de opdrachten voor bewaken & beveiligen en ondermijning (per saldo € 15,8 miljoen). Hiernaast heeft er een herschikking plaatsgevonden van externe inhuur en materiële exploitatie naar eigen personeel. De personele vulling is in 2026 hoger dan initieel ingeschat, waardoor de uitgaven toenemen.

Artikel 7 Commando Materieel en IT

Artikel 7 Commando Materieel en IT (bedragen x € 1.000)	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**1.015.969**	**164.815**	**1.180.784**
Uitgaven	**1.034.045**	**164.815**	**1.198.860**
Apparaatsuitgaven	**829.240**	**119.611**	**948.851**
Personele uitgaven	*805.404*	*114.597*	*920.001*
Eigen personeel	689.934	84.745	774.679
Externe inhuur	89.505	24.817	114.322
Overige personele exploitatie	25.965	5.035	31.000
Materiële uitgaven	*23.836*	*5.014*	*28.850*
Overige materiële exploitatie	23.836	5.014	28.850
Programmauitgaven	**204.805**	**45.204**	**250.009**
Opdrachten	*204.805*	*45.195*	*250.000*
Gereedstelling	204.805	45.195	250.000
(Schade)vergoeding	*0*	*9*	*9*
Schadevergoeding overig	0	9	9
Ontvangsten	**34.765**	**9.500**	**44.265**

Voor 2026 is 100% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget is per saldo met € 164,8 miljoen toegenomen. Dit hangt samen met de hieronder toegelichte uitgaven (€ 164,8 miljoen).

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget wordt per saldo verhoogd met € 164,8 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de verhoging van het budget voor personele uitgaven ten behoeve van projectcapaciteit met € 50,0 miljoen voor de realisatie van materieelprojecten. Ook is het budget toegenomen als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord met € 33,2 miljoen. Daarnaast is het budget verhoogd voor externe inhuur met € 24,8 miljoen vanwege vertraging van het programma Grensverleggende IT (GrIT), waardoor bestaande IT-systemen voor een langere periode moeten worden gebruikt en ondersteund, naast dat voor GrIT meer inhuur is benodigd. Tot slot is het budget voor gereedstelling met € 45,2 miljoen toegenomen, vooral vanwege hogere brandstofuitgaven als gevolg van gestegen brandstofprijzen.

Artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando

Artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando (bedragen x € 1.000)	Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Verplichtingen	**1.963.328**	**– 36.902**	**1.926.426**
Uitgaven	**2.024.592**	**– 36.902**	**1.987.690**
Apparaatsuitgaven	**1.881.338**	**– 11.679**	**1.869.659**
Personele uitgaven	*1.338.021*	*– 13.146*	*1.324.875*
Eigen personeel	988.276	308	988.584
Externe inhuur	56.893	6.350	63.243
Overige personele exploitatie	271.818	– 19.937	251.881
Attaches	21.034	133	21.167
Materiële uitgaven	*543.317*	*1.467*	*544.784*
Overige materiële exploitatie	535.825	– 1.060	534.765
Attaches	7.492	2.527	10.019
Programmauitgaven	**143.254**	**– 25.223**	**118.031**
Opdrachten	*10.000*	*0*	*10.000*
Gereedstelling	10.000	0	10.000
(Schade)vergoeding	*133.254*	*– 25.223*	*108.031*
Schadevergoeding overig	12.509	1.691	14.200
Nationaal Fonds Ereschuld	116.316	– 23.014	93.302
Reservering schadevergoedingen Chroom-6 Defensie	4.429	– 3.900	529
Ontvangsten	**72.995**	**9.176**	**82.171**

Voor 2026 is 96% juridisch verplicht en 4% bestuurlijk gebonden ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget voor 2026 is met € 36,9 miljoen verlaagd wat samenhangt met de bijstellingen van de uitgavenbudgetten die hieronder worden toegelicht.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget voor 2026 is verlaagd met € 36,9 miljoen. Dit wordt grotendeels verklaard door:

Personele uitgaven
Het budget voor de personele uitgaven is met € 13,1 miljoen verlaagd. Deze verlaging bestaat uit meerdere bijstellingen, waaronder een verlaging van het budget voor de overige personele exploitatie met € 19,9 miljoen. Dit bedrag betreft het totaal van meerdere bijstellingen en is herschikt naar diverse budgetten binnen de Defensiebegroting. Daartegenover staat dat de overige bijstellingen hebben geleid tot een verhoging met € 6,8 miljoen, waaronder een verhoging van het budget voor externe inhuur met € 6,4 miljoen.

(Schade)vergoeding
Het budget voor (schade)vergoeding is verlaagd met € 25,2 miljoen. Deze verlaging bestaat uit meerdere bijstellingen waaronder een verlaging van het budget voor het Nationaal Fonds Ereschuld (NFE) met € 23,0 miljoen. Als gevolg van een aantal kleine herschikkingen is dit budget eerst verhoogd met € 5,9 miljoen. Vervolgens is het budget verlaagd met € 28,9 miljoen omdat de verwachting is dat dit niet nodig zal zijn in 2026. De overige bijstellingen hebben aanvullend nog geleid tot een verlaging met € 2,2 miljoen.

2.3 Niet-beleidsartikelen

Artikel 9 Algemeen

Artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)				
		Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**317.955**	**– 8.612**	**309.343**
	Uitgaven	**325.073**	**– 8.612**	**316.461**
9.1	**Programmauitgaven**	**325.073**	**– 8.612**	**316.461**
	Subsidies (regelingen)	*63.726*	*1.204*	*64.930*
	Subsidies	63.726	1.204	64.930
	Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	*119.178*	*– 4.033*	*115.145*
	Kennisopbouw TNO via EZ	92.223	– 1.538	90.685
	Kennisopbouw NLR via EZ	17.734	– 821	16.913
	Kennisopbouw MARIN via EZ	6.562	0	6.562
	Overige Bijdragen	2.659	– 1.674	985
	Opdrachten	*12.969*	*1.497*	*14.466*
	Opdrachten beleid	5.015	1.497	6.512
	opdrachten milieu beleid	7.954	0	7.954
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*116.060*	*– 11.495*	*104.565*
	Bijdrage aan de NAVO	105.804	– 9.600	96.204
	Bijdrage aan internationale samenwerking	10.256	– 1.895	8.361
	Bekostiging	*4.247*	*5.150*	*9.397*
	Bekostiging diverse instellingen	4.247	5.150	9.397
	Inkomensoverdrachten	*997*	*– 935*	*62*
	Overige bijdragen	997	– 935	62
	(Schade)vergoeding	*7.896*	*0*	*7.896*
	Schadevergoeding overig	1.351	0	1.351
	Regeling Chroom 6 Defensie	6.545	0	6.545
	Ontvangsten	**200**	**– 165**	**35**

Voor 2026 is 7% juridisch verplicht en 72% bestuurlijk gebonden ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget is met € 8,6 miljoen gedaald. De verplichtingen lopen vrijwel gelijk met de kasuitgaven zoals hieronder uiteengezet.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget wordt met € 8,6 miljoen naar beneden bijgesteld. Deze daling wordt voor een groot deel veroorzaakt door een vrijgave van € 9,6 miljoen uit de Bijdrage aan de NAVO, als gevolg van een lagere contributie. De resterende mutaties zijn afkomstig van diverse kleinere posten.

Er is in totaal € 5,2 miljoen aan budget toegevoegd aan bekostiging diverse instellingen voor de uitvoering van de zorgvoorziening voor onder andere meeverhuisde gezinsleden van in het buitenland geplaatste medewerkers.

Artikel 10 Apparaat kerndepartement

Artikel 10 Apparaat kerndepartement (bedragen x € 1.000)				
		Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**2.030.153**	**– 25.747**	**2.004.406**
	Uitgaven	**10.814.544**	**– 307.776**	**10.506.768**
10.2	**Apparaatsuitgaven**	**10.814.544**	**– 307.776**	**10.506.768**
	Personele uitgaven	*10.767.566*	*– 303.420*	*10.464.146*
	Eigen personeel	588.418	– 6.150	582.268
	Externe Inhuur	52.583	4.885	57.468
	Overige personele exploitatie	38.103	4.578	42.681
	Uitkeringen (pensioenen en wachtgelden)	10.088.462	– 306.733	9.781.729
	Materiële uitgaven	*46.978*	*– 4.356*	*42.622*
	Overige materiële exploitatie	46.978	– 4.356	42.622
	Ontvangsten	**8.366**	**– 435**	**7.931**

Voor 2026 is 98% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget wordt met € 25,7 miljoen neerwaarts bijgesteld. Dit komt met uitzondering van de bijstelling op de reservering voor de affinanciering van de begrotingsgefinancierde pensioenen (zie Personele uitgaven) grotendeels overeen met de bijstelling op het uitgavenbudget. Het overige verschil wordt verklaard door een extra ophoging van € 13,4 miljoen voor Externe Inhuur als gevolg van het afsluiten van nieuwe inhuurcontracten voor onder andere het programma Onvolkomenheden Algemene Rekenkamer, het enquêtemodel dienjaar, Wet op de Defensiegereedheid, Landelijk Crisismanagement Systeem, die volgend jaar tot kasuitgaven leiden.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget wordt met € 307,8 miljoen neerwaarts bijgesteld. Deze bijstelling is het gevolg van de neerwaartse bijstellingen in de personele uitgaven en materiële uitgaven.

Personele uitgaven
Het uitgavenbudget voor de personele uitgaven wordt per saldo met € 303,4 miljoen verlaagd.

Het budget van uitkeringen (pensioenen en wachtgelden) wordt per saldo verlaagd met € 306,7 miljoen . Dit wordt grotendeels verklaard door de affinanciering van de begrotingsgefinancierde pensioenen, waar Defensie met de suppletoire begroting september € 8,73 miljard voor heeft gereseveerd. Als gevolg van een nieuwe raming van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) bedraagt de voorlopige koopsom € 8,46 miljard. Hiervoor wordt het budget met € 268,9 miljoen verlaagd. Defensie zal dit bedrag eind 2026 betalen aan het ABP.

Daarnaast is het budget met € 66,1 miljoen naar beneden bijgesteld. Deze middelen worden ingezet voor het oplossen van defesiebrede problematiek. Tot slot is het budget opgehoogd met € 28,3 miljoen als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2026-2028 .

Artikel 11 Geheim

Artikel 11 Geheim (bedragen x € 1.000)				
		Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**20.134**	**8.600**	**28.734**
	Uitgaven	**20.134**	**8.600**	**28.734**
11.0	**Geheim**	**20.134**	**8.600**	**28.734**
	Geheim	*20.134*	*8.600*	*28.734*
	Geheim	20.134	8.600	28.734
	Ontvangsten	**0**	**0**	**0**

In 2026 is 83% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Artikel 12 Onverdeeld

Artikel 12 Nog onverdeeld (bedragen x € 1.000)				
		Vastgestelde begroting (incl. Suppletoire begrotingen, NvW en amendementen) (1)	Mutaties 2e suppletoire begroting (2)	Stand 2e suppletoire begroting (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**470.452**	**– 470.452**	**0**
	Uitgaven	**413.294**	**– 413.294**	**0**
12.3	**Nog onverdeeld Loon**	**296.637**	**– 296.637**	**0**
	Nog onverdeeld Loon	**296.637**	**– 296.637**	**0**
	Nog onverdeeld Loon	296.637	– 296.637	0
12.4	**Nog onverdeeld Prijs**	**116.657**	**– 116.657**	**0**
	Nog onverdeeld Prijs	**116.657**	**– 116.657**	**0**
	Nog onverdeeld Prijs	116.657	– 116.657	0
	Ontvangsten	**0**	**0**	**0**

Toelichting op de verplichtingen
Het verplichtingenbudget voor 2026 wordt met € 470,5 miljoen neerwaarts aangepast. Deze bijstelling hangt samen met de bijstelling van de uitgaven. De overige verplichtingen zijn aangepast om kas- en verplichtingenbudgetten in lijn te brengen.

Toelichting op de uitgaven
Het uitgavenbudget wordt met € 413,3 miljoen naar beneden bijgesteld. Deels wordt dit verklaard doordat € 16,5 miljoen niet is besteed. Dit betreft Defensiebrede onderrealisatie op voornamelijk personele uitgaven die op artikel 12 zijn geplaatst om vervolgens, vooruitlopend op de definitieve eindrealisatie van de Defensiebegroting, in 2026 terugvloeien naar het generale beeld. Het restant wordt hieronder verder toegelicht.

Nog onverdeeld Loon
Het budget van Nog onverdeeld Loon wordt met € 296,6 miljoen verlaagd. Dit komt door een budgetoverheveling van € 274,4 miljoen naar alle Defensieonderdelen als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2026 – 2028. Daarnaast wordt € 15,2 miljoen herschikt binnen de Defensiebegroting en ingezet voor Defensiebrede problematiek.

Nog onverdeeld Prijs
Het uitgavenbudget van Nog onverdeeld Prijs is per saldo met € 116,7 miljoen verlaagd. Het budget is met circa € 180 miljoen verlaagd om tekorten bij de Koninklijke Marine, Landmacht, Luchtmacht, Marechaussee en COMMIT te dekken. Tevens is het budget opwaarts bijgesteld met circa € 138,4 miljoen vanuit onbenutte middelen bij de Bestuursstaf en DOSCO. Daarnaast wordt € 12,4 miljoen overgeheveld naar het DMF om de tekorten in de instandhouding op te lossen. Ook is er € 35 miljoen overgeheveld naar het DMF ter dekking vanuit de Defensiebegroting voor een eerdere bijdrage van Defensie aan het ministerie van Justitie en Veiligheid voor een nieuw civiel-militair waarschuwingssysteem. Ook wordt er € 10 miljoen overgeheveld naar de Koninklijke Luchtmacht ten behoeve van het uitdelen van het budget dat gereserveerd stond uit Defensienota 2024. Het restant wordt verklaard door meerdere kleinere mutaties.

3 Bijlage subsidieoverzicht

Tabel 1 Subsidieoverzicht

Naam	vastgestelde begroting 2026	Stand 1e suppletoire begroting 2026	Stand 2e suppletoire begroting 2026	Afwijking 2e suppletoire 2026 t.o.v. 1e suppletoire begroting 2026	mutatie 2027	mutatie 2028	mutatie 2029	mutatie 2030	Reden afwijking stand van 2e suppletoire t.o.v. 1e suppletoire begroting 2026	Laatste evaluatie	Volgende evaluatie	Einddatum
Stichting Nederlands Veteraneninstituut (NLVi)	29.829	39.650	42.691	3.041	0	0	0	0	aanvullende activiteiten en loon- en prijsbijstelling 2026	2022	2026	2026
Nationaal Comité Herdenking Capitulatie 1945 Wageningen	26	150	154	4	0	0	0	0	loon- en prijsbijstelling 2026	2021	2026	2026
Stichting Veteranen Platform (VP)	273	499	514	15	0	0	0	0	loon- en prijsbijstelling 2026	2022	2027	2027

Naam	vastgestelde begroting 2026	Stand 1e suppletoire begroting 2026	Stand 2e suppletoire begroting 2026	Afwijking 2e suppletoire 2026 t.o.v. 1e suppletoire begroting 2026	mutatie 2027	mutatie 2028	mutatie 2029	mutatie 2030	Reden afwijking stand van 2e suppletoire t.o.v. 1e suppletoire begroting 2026	Laatste evaluatie	Volgende evaluatie	Einddatum
Stichting Koninklijke Defensiemusea	20.394	20.394	20.669	275	0	0	0	0	loon- en prijsbijstelling 2026	2026	2030	2030
Stichting Nationale Taptoe	342	642	551	– 91	0	0	0	0	bijstelling subsidie n.a.v. definitieve toekenning	2022	2027	2027
Universiteit van Amsterdam	76	95	76	– 19	0	0	0	0	bijstelling subsidie n.a.v. definitieve toekenning	2022	2027	2027
Stichting Maritiem Kenniscentrum	26	26	27	1	0	0	0	0	loon- en prijsbijstelling 2026	2022	2027	2027
Stichting Historische Vlucht	132	140	144	4	0	0	0	0	loon- en prijsbijstelling 2026	2022	2027	2027
SWoon NLDA	26	26	27	1	0	0	0	0	loon- en prijsbijstelling 2026	2022	2027	2027
Stichting Klachtentelefoon Luchtverkeer Limburg	77	77	77	0	0	0	0	0		n.v.t.	2027	2027
Subsidies te verstrekken na evaluatie/ nader te verdelen	5.698	200	0									
Totaal subsidies	**56.899**	**61.899**	**64.930**									
De genoemde bedragen betreffen het wettelijk plafond voor subsidies												